

GUNNAR SØNSTEBY

Det er bare så vidt han ikke kommer syklende; det er årstiden, ikke alderen som holder ham tilbake.

TEKST MARIUS HAUGE FOTO: HARALD MEDBØE

Isitt nittiende år skrider han fjærlett opp bakken mot Hjemmefrontmuseet der aller øverst på Akershus festning. En guttaktig skramme på kinnet forteller om et særlig iherdig liv som lever. Gunnar Sønsteby hører blant de ytterst få i sin aldersgruppe som tar pusten fra folk flest med sitt tempo. Hans foredrag opp gjennom årene telles i tusener og samler store forsamlinger. Og bare i løpet av de siste par ukene har han rukket å plassere den mediesky "spionklubben" Special Forces Club i London på avisenes førstesider, gitt en sindig peppsnakk i Det Høye Nord til norske soldater på vei til kampf handlinger i Afghanistan og auk-sjonert bort en pengeseddel. Den var trykket i England under krigen

fra trykkplater Sønsteby selv iskaldt hadde "hentet" ut fra Norges Banks hvelv. Seddelen fikk han 20 tusen NOK for, alt til beste for nettopp Hjemmefrontmuseet. Han står som rak motsats til vår hissige angst for alderdommens oversette tilværelse. Look to Gunnar Sønsteby heller. Hans periode som desidert seniorborger fullbyrder livsverket. Der han trår, er gjerne en rød løper lagt ut.

Krigens vold

Han starter samtalen i steget og lar blikket vandre, grasiøst og tankefullt.

– Retterstedet på Akershus er like der nede og minner om krigens absolutte vold. Og da freden kom, gjaldt det å legge krigen bak seg og komme i gang på nytt. For

meg var det i grunnen tre alternativer:

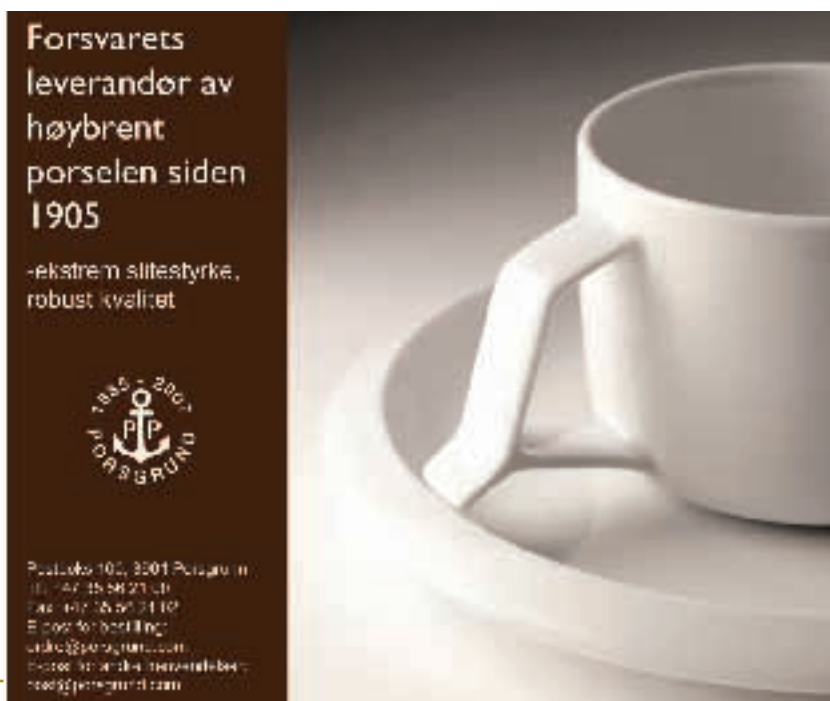
En fortsatt illegal tilværelse. Jeg eide jo de nødvendige ferdighetene som storforbryter og kunne dirke og sprengte meg inn hvor som helst. Den norske hæren ville kanskje ha meg.

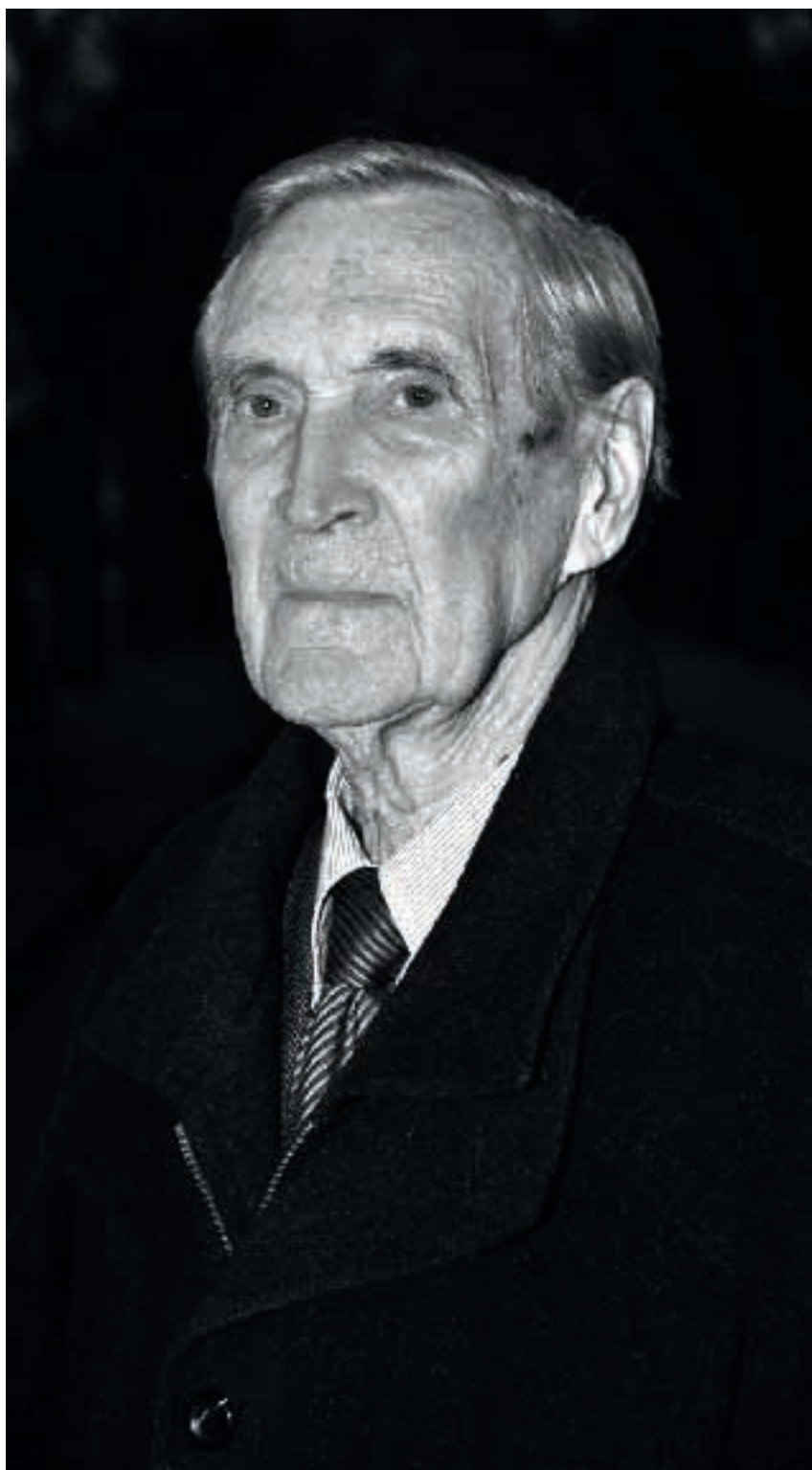
Det endte med økonomiutdanning i Amerika, lagt til rette for krigsveteraner. På Harvard Business Club var jeg den første europeiske student med en slik bakgrunn. Siden fulgte jobb i norsk treforedling. Saugbruksforeningen i Halden grep simpelthen fatt i meg.

Et lykkelig valg

Det gikk ikke lenge før Sønsteby var tiltrodd store merkantile oppgaver - og sjefens datter der nede. Fru Anne-Karin forblir til denne dag Gunnar Sønstebys lykkeligste valg. Enhver kan se at de to er et usedvanlig tett par og en helt sjelden match. Og ennå mens krigens synlige sår fantes over alt, satt Gunnar Sønsteby ansikt til ansikt med tyske forretningsmenn, som på rekordtid hadde tatt veien fra å være dødsgiftige agenter i krig til å bli fremmelige papiragenter i fred. Han lot seg heller ikke sjenerere av okkupasjonsmaktens ubåtkapteinere som nå var sivilister i kjøp og salg. Livet gikk nettopp videre.

Han er mager om bena og beskjeden i høyden. Et lite øyeblikk bare, og vi ser hans størrelse tvers gjennom de ytre mål. Størrelsen er den legendariske Nr 24. Gunnar Sønsteby tar oss med inn i museet og videre rundt med egen

Gunnar Sønsteby er i ordets sanne betydning levende historie. 11. januar fyller han 90 år.

nøkkel. Han er som få andre mennesker hjemme på denne historiske grunn.

– Her finnes den nødvendige dokumentasjon om det som en gang skjedde. Ingen kan med hell skrive - eller omskrive - historien uten med respekt for kjensgjerningene. Det gjelder å vite og formidle det faktiske, nøkternt og greit. Det er en stor nok oppgave. Freidige teser om de omvendte hendelsesforløp faller i grunnen av seg selv. Historien er under stadig

beleiring. Det gjøres forsøk på å oppløse dens faktum i synspunkter. Til sist er det heldigvis dokumentasjonen som avgjør.

Detaljer viktig

Selv har Gunnar Sønsteby helt siden 1938 nøye og samvittighetsfullt ført sin 7. sans, tidvis i største smug. Han ville ikke ha overlevd sine krigsår uten pinlig orden på detaljene og noen ekstra personlige sanser i tillegg. Ikke uten dem og den ytre alminnelighet forsynet

hadde utstyrt ham med. - Ingen la merke til meg, det lot seg knapt gjøre å stikke seg frem, selv med den dummeste vilje. Og vi får tro ham på det. Bare hans rolle var ualminnelig. Gunnar Sønsteby er i ordets sanne betydning levende historie. Hans ulike rapporter om den legendariske Oslo-gjengen av norske sabotører han organiserte og ledet, er bestselgende aktstykker. Nå er bare to av gjengens medlemmer tilbake. Det er ingen hemmelighet at fru Anne-Karin som kyndig arkivar og bibliotekar har gitt Sønstebys forfatterskap en hjelpende hånd.

– Hun er min adjutant om dagen og jeg hennes om kvelden.

Av de mange kapitlene i Gunnar Sønstebys liv, hører de fleste hjemme i normale omstendigheter. Men de historiske bragdene ga hans skikkelse en moralsk tyngde helt utenom det vanlige og har definert selve livsløpet.

Forsvarsvenn

Gunnar Sønsteby har latt sin stemme høre. Som forsvarsvenn forblir han utrettelig i skrift og tale; det finnes knapt den forsvarsforening han ikke har rukket å besøke. Den nordatlantiske militæralliansen har en høyt profilert talsmann i ham. For Gunnar Sønsteby gjelder Norges ubendige lojalitetsplikt overfor våre mektige allierte i Amerika, og han står selv fast ved deres side, slik han også gjorde tvers gjennom den mørke krigen i Indo-Kina. Han har ivret for fullt norsk medlemskap i det europeiske samarbeidet som vokste frem; arkivene viser ham på debattsidene helt fra striden om EEC til dagens EU.

– Synd vi ikke er medlem. Men de knepne valgnederlagene vi tilhengere har lidd på veien, de står og motpartens seire er uangripelige. I kampen for demokratiet kan vi aldri vike det minste. Min erfaring i livet har lært meg hvor absolutt respekten for folkestyret må være.

Dempet tale

I Gunnar Sønstebys dempete tale kommer vesentlige poenger presist og tett. Det lar seg gjøre å

forutsi det han mener. Ja, det går en konsekvent linje gjennom hans alvorlige standpunkter. Det fantes nok særlig unge mennesker som savnet moderne snitt i hans syn på verden, og syntes det kunne falle tungt å yppe til motmæle. Det må det være lov å skrive.

– Jeg tar det meget pent at jeg ikke oppfattes som noen moteløve. Men jeg ønsker å være til stede først og fremst for ungdommen, og jeg har inntrykk av at de lytter til det jeg måtte ha å fortelle. Og som leder, lobbyist og organisator har Gunnar Sønsteby i alle år beholdt sitt ungdoms mot og høster stadig respekt for evnen til å få tingene gjort. Han er høyt hedret for sin praktiske omsorg for Norges eldre krigsveteraner. Hans talent som pengeinnsamler til gode formål stiger stadig; det er alders rutine og alderdommens kløkt som nå topper formen.

– Jeg tar ut en skuff i mitt mentale arkiv. Hvem er det passende å spørre, hvor sitter pengene? En rask telefon. Det blir resultater av det. Nå er jeg i full gang for Hjemmefrontmuseet. Det trenger friske midler for oppgradering og nysatsing etter fire aktive tiår siden starten.

Det er store beløp som trengs; ikke skriv om hvilket antall millioner det er snakk om.

Tillit til Diesen

Vi vil vite om han er bekymret for den nye tids militære disposisjoner. Det er han ikke.

– Vår egen krigshistorie handler om våre venner som kom oss til unnsetning, og vi skal gjøre det samme. Sønsteby minner om at britene alene satte flere liv til i Norge enn det totale antall norske som falt under krigen. Han har full tillit til forsvarssjef Sverre Diesens robuste prioriteringer og planer for utvikling av det norske forsvaret.

– Vi har så det rekker både her

hjemme og til større operasjoner langt vekk.

Gunnar Sønsteby har lang fartstid som økonom, også.

– Norge må som NATO medlem oppfylle sine forpliktelser og delta i operasjoner ute. Samtidig må vi ivareta behovene her hjemme. Som rikt land bør vi ha råd til begge deler, for dette handler jo

– Jeg ser meg først og fremst rundt fra min plass i samtiden. Og jeg trives på by'n, sier Sønsteby.

egentlig om samme sak: å ivareta vår nasjonale sikkerhet.

Gunnar Sønstebys utsyn har interkontinentale mål om nødvendighet.

Han fortsetter:

– Trengende kommuneøkonomi og rasjonell forsvarsstruktur bør ikke settes opp mot hverandre. Vi bør heller ikke kaste gode penger etter dårlige og lite bærekraftige investeringer. Derfor er det viktig at vi prioriterer, og det er jo av og til ubehagelig. Men vi kan ikke ha et forsvar med overkapasitet på noen områder og underkapasitet på andre. Men den kritiske utfordringen nå er finansieringen. Forsvarssektoren krever langsiktighet. Forsvaret må få de

pengene strukturen koster. Dette må Stortinget forstå og ta konsekvensen av.

Oppdatert fagkunnskap

Gunnar Sønsteby velger sine ord med omhu.

I hans forsvarskonsept inngår en fast etablert, stående hærstruktur med tilstrekkelig treningsstandard og erfaring.

– Samtidig må avdelingene kunne forflyttes og settes inn der behovet oppstår. Ute og hjemme. Og da sier det seg selv at helikoptre og transportfly må være på plass. Flere kampfartøyer i marinen bør komme i annen rekke, når vi først må velge. Kampflyene forblir helt sentrale, også for de andre forsvarsgrenene. Heimevernets modernisering har vært veldig riktig og vellykket. Et godt utstyrt og trent Heimevern må vi kunne bruke som en reserve og sette det inn på kort varsel, også uten at det hersker krigstilstand i landet. Det vil være en fordel for Heimevernet om dets personell også kan delta i Norges innsats ute.

– Og egentlig burde Norge og Sverige sette opp sine forsvarsplaner og planlegge sin beredskap sammen. Mon om denne hans idé også bunner i at vi

kan gi en touch av Nato til svenskene og de en EU-impuls til oss. Det er ellers overhode ikke Gunnar Sønstebys feil og fjernt fra hans patente vesen å skulle lyde som sus av Overkommando. Men hans sikre fagkunnskaper bærer seg med stor autoritet. Det er ikke til å komme utenom.

Om han nå ser fremover eller tilbake? – Jeg ser meg først og fremst rundt fra min plass i samtiden. Og jeg trives på by'n. Det er Sønstebys bilde på å være tilstede bestandig og stå midt i livets malstrøm. Og det gjør han vitterlig. – Hvis jeg har en posisjon, forplikter den til å være aktiv med. Det kan Gunnar Sønsteby si uten blygsel. 11. januar fyller han 90 år. ●